

Leila Topić

KOŽARIĆEVO ŠESTO ČULO

Ivan Kožarić - retrospektiva

Umjetnički paviljon, Zagreb

22.12.2005.-12.02.2006.

U eseju *Isječcima do rijeke* kataloga Retrospektive radova Ivana Kožarića što je otvorena 22. prosinca 2005. u Umjetničkom paviljonu Tonko Maroević bilježi kako Kožariću nikada nije bilo do zastajanja i stabiliziranja morfologije, a još manje do ustrajanja na čistoći. I zaista, Kožarićeva izložba

svjedoči o upravo zastrašujućoj (na tragu pojma *terribilità*) umjetnikovoj “nebrizi” o stroгом koncipiranju klasične retrospektivne izložbe. Čini se da je upravo svojevrsni “nehaj” u kreiranju izložbenog postava, a koji bi predstavio nekovrsnu srž Kožarićeva stvaralaštva, iznjedrio brojna nezadovoljstva

postavom. No nakon razgovora s Kožarićem o postavljanju izložbe povodom ovog teksta može se izvući vjerodostojan zaključak kako je posrijedi samo jedna od mogućih retrospektivnih izložaba njegova opusa. Horizont očekivanja Kožarićeve publike vjerojatno se kretao od gomilanja objekata (na što upućuju ansambl i skulpture izložene ispred paviljona), odnosno totalnog predstavljanja opusa nalik onom viđenom na kasselskoj Documenti 2002., do složenog izložbenog koncepta koji bi se očekivao od udruživanja snaga Tonka Maroevića i Jerka Denegrija, potpisnika izložene koncepcije. No, Kožarićev opus, upravo kao i snaga njegove imaginacije, opiru se izložbenoj klasifikaciji ili retrospektivnom pogledu. Stoga je prostorno rješenje postava koje se očituje u logikom paviljona vođenoj podjeli na lijevo i desno krilo s razdjelnicom u vidu skulpture *Čovjeka koji sjedi* iz 1954. (kako ističe Denegri - "antologijsko djelo Kožarićeva opusa", uz dodatak aluminijske trake, kao sjećanja na

akciju zatvaranja izložbe u HDLU-u iz 2000.), a koja pak stavlja naglasak na središnji prostor paviljona, najlogičnije rješenje.

Kao svojevrsni uvod u Kožarićev opus uglavnom asamblaža stvaranih u netradicionalnim i netrajnim materijalima smještenim u lijevom krilu paviljona, a koji se neizravno oslanja na tradiciju Duchampovih *ready-madea*, odnosno na Rayovo suprotstavljanje disparatnih objekata, nalazi se "paket" trave, rad *Otava* iz 2004. (Kožarić je u razgovoru napomenuo kako je riječ o slučaju, jer je on želio sijeno, a dobio drugi otkos trave, takozvanu otavu). Začelnim zidom lijevog paviljonskog krila dominira monumentalna zlatna kružnica koja se referira na *Prizemljeno sunce* i zatvara prostor namijenjen tzv. "posvećenim" radovima. Posrijedi su radovi nastali Kožarićevim uvjerenjem da neznatnim pomakom proisteklim iz njegove odluke ili umjetničke vjere predmeti preuzeti iz svakodnevice postaju "posvećeni". Riječ je o nizovima te grupama asamblaža i nađenih objekata smještenih uglavnom na tlu paviljona jer umjetnik smatra kako je već i sam postament svojevrsna skulptura. Tako se posjetitelj kreće između jarko crvene kante za otpatke (*Crvena kanta*, 1980.), konglomerata reliktnih usisavača (*Usisavači*, 2000.), prometnih prepreka stavljenih u međusobne odnose (*Koze*, 2000.), odnosno brojnih *Pinkleca* i *Spontanih skulptura* stvaranih između 1956. i 1978. godine.

Desno paviljonsko krilo namijenjeno je uglavnom ranijim skulpturama koje "opisuju" Kožarićevu putanju razbijanja skulptorskih kanona i preispitivanja disciplinarnih svojstva skulpture 20. stoljeća. Poput propusne

membrane, ulaz u desno krilo "brani" rad *Pozlaćena vrata* iz 1971., koji istodobno čini središte "zlatne" osi provučene duž transverzalne akse paviljona (zlatna kružnica na lijevom zidu, u sredini *Pozlaćena vrata*, a na začelnom zidu desnog krila pozlaćeni *Projekt spomenika Matiji Gupcu* iz 1971.). K tomu, *Pozlaćena vrata* upućuju na umjetnikovu akciju iz 1971. kada je odlučio da sve do tog časa zatečeno u atelijeru - nastale skulpture, ali i komade namještaja te svakodnevne predmete, oboji zlatnom bojom te tako prevrednuje neumjetničke predmete i istodobno proširi područje djelovanja skulpture. No već i raniji radovi govore o prekoračivanju granica tradicionalnog shvaćanja skulpture o čemu svjedoči i pripadnost Gorgoni. U vrijeme najintenzivnijih gorgonaških druženja nastaju izložena djela poput *Isječak rijeke* (1959.), *Neobični projekt - rezanje Sljemena* (1960.) ili pak *Unutrašnje oči* (1959.), koji ulaze u antologijska djela konceptualne umjetnosti domaće scene te se priključuju djelima Fluxusa i neodade, tada aktualnim na Zapadu. Prevladavanje tradicije, osporavanje metijerske logike i prekoračenje granice figura-apstrakcija očituje se i u brojnim portretnim glavama; dvonosne, groteskno izobličene, s Volkswagenovom "bubom" umjesto nosa... Istodobno, Kožarić ne odbacuje figuraciju, a njezin se razvoj, odnosno Kožarićev habitus "iskonskog plastičara", može pratiti od *Dulčićeve biste* iz 1945. (za koju je, kako sam napominje, dobio brojne negativne kritike od tada priznatih

likovnih kritičara), odnosno *Portreta slikara Melkusa* iz 1950. do *Spomenika A. G. Matošu* iz 1978. U skladu sa spomenutom logikom izbjegavanja postamenata desnim krilom dominiraju na tlu raspršeni *Oblici prostora* nastali između 1963. i 1968. godine, odnosno serija *Globusa* iz 1956. ponad kojih se izdiže na postament postavljen *Precizni mehanizam* iz 1989.

Ono što Kožarića zasigurno čini jedinstvenim izvan strogo umjetničke domene jest njegovo posvjedočeno odbijanje praćenja "razvoja" suvremene umjetnosti. U doba kada "svi prate sve", a citiranje jest legitiman postupak, upravo je fantastično Kožarićevo "šesto čulo" kojim reagira na recentna umjetnička zbivanja, transformirajući ili anticipirajući trendove kroz vlastito umjetničko iskustvo. Uz to, prožimanje onog što je baštiniio iz povijesnog nasljeđa vlastite umjetničke sredine te revolucionarni, ali i samoironijski zahvati u vlastiti opus, čine njegovo stvaralaštvo svojevrsnim fenomenom. Zaključno se može reći da je retrospektivnom izložbom, koja se odlikuje prezentacijskom logikom *pars pro toto* i bogato ilustriranim katalogom s esejima Maroevića i Denegrija, uspješno predstavljen jedan od mogućih "isječaka" Kožarićeva opusa, ali i kvalitetno objašnjen fenomen učestalih tematskih i oblikovnih mijena Ivana Kožarića.